

โรคพิษสุนัขบ้าจะหมดจากประเทศไทยได้ไหม?

ประเทศไทยมีมาตรการและแนวทางที่ชัดเจนในการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า โดยบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วนภายใต้แนวคิด “สุขภาพหนึ่งเดียว” หรือ One Health ซึ่งเชื่อมโยงสุขภาพของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการทำให้ประเทศไทยปลอดจากโรคพิษสุนัขบ้าให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2573 ตามเป้าหมายขององค์การสหประชาชาติและองค์การอนามัยโลก

ก่อนหน้านี้ หลายพื้นที่ได้มีการรณรงค์ทำให้เป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า กระทรวงสาธารณสุขจึงขึ้นทำคู่มือชื่อว่า “การสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” เป็นหนังสือขนาด 184 หน้า ซึ่งเป็นผลมาจากความร่วมมือของ 3 หน่วยงานคือ กรมควบคุมโรค กรมปศุสัตว์ และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2565 แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีการเสียชีวิตจากโรคนี้อยู่เนืองๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย เพราะแม้จะเป็นโรคที่เมื่อป่วยแล้วหมดทางรักษา แต่ก็ยังเป็นโรคที่สามารถป้องกันอย่างแน่นอน

ในรอบปีที่ผ่านมา พ.ศ. 2568 มีรายงานจำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 7 รายในจังหวัดชลบุรี ตาก ศรีสะเกษ นครราชสีมา ฉะเชิงเทรา และระยอง ส่วนต้นปี 2569 พบผู้เสียชีวิตรายแรกแล้วที่จังหวัดระยองเช่นกัน ส่วนการระบาดในสัตว์ พบเชื้อในสุนัข แมว และโคได้ทั่วประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันออก ภาคอีสาน และภาคใต้ ทั้งนี้สาเหตุหลักของการเสียชีวิตคือไม่ไปพบแพทย์หลังถูกสัตว์กัดหรือข่วน และไม่ทราบวาสัตว์ติดเชื้อ

มาเดือนนี้ เพิ่งมีรายงานผู้เสียชีวิตอีก 1 รายที่อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา เป็นชายไทยอายุ 53 ปี อาชีพเป็นชาวนา ถูกลูกสุนัขอายุ 2 เดือนที่เพื่อนบ้านรับมาเลี้ยงกัดที่ขา 2 ข้างช่วงต้นเดือนธันวาคม 2568 เมื่อเห็นว่าเป็นลูกสุนัขที่เพื่อนเลี้ยง ผู้ถูกกัดเลยไม่สนใจที่จะพบแพทย์ 2 เดือนถัดมาก็เกิดอาการของโรคพิษสุนัขบ้า และเสียชีวิตใน 4 วันต่อมา จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงมีการสอบสวนโรค และพบผู้ใกล้ชิดและบุคลากรสาธารณสุขที่เป็นผู้สัมผัส 27 คน ซึ่งก็ได้รับวัคซีนป้องกันโดยรีบด่วน

จากเหตุการณ์ที่พบ สรุปได้ว่า เป็นจากความประมาทและละเลย โดยเข้าใจว่า ลูกสุนัขไม่มีเชื้อพิษสุนัขบ้า ประกอบกับมีข้อมูลว่า พื้นที่ตำบลที่เกิดเหตุ มีอัตราความครอบคลุมการฉีดวัคซีนสุนัข ร้อยละ 100 จึงวางใจ แต่ก็ต้องป่วยและเสียชีวิต แสดงว่า สุนัขติดเชื้อมาจากพื้นที่ข้างเคียง ข้อสรุปอีกประการหนึ่งคือ หากมาตรการควบคุมโรคไม่เข้มแข็งพอ ก็น่าที่จะมีการแพร่กระจายโรคต่อไปในชุมชน

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย มักจะมีรายงานในพื้นที่ซ้ำๆ ซึ่งทำให้สามารถรับรู้ตำแหน่งรังโรคอยู่ที่ไหน และหากพื้นที่ดังกล่าวสามารถดำเนินการตามคู่มือการสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าของกระทรวงสาธารณสุข การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าก็น่าจะอยู่ในวิสัยที่เกิดความสำเร็จได้

โดยทั่วไป มาตรการสำคัญในการดำเนินการพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าก็เป็นเรื่องที่ต้องไปตรงมา ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญคือ (1) การควบคุมโรคในสัตว์ ได้แก่

การฉีดวัคซีนสุนัข การทำหมันสุนัข และการควบคุมจำนวนประชากรสุนัข (2) การเฝ้าระวังโรค เน้นระบบรายงานการถูกสุนัขกัด การตรวจหาเชื้อในสัตว์ (3) การป้องกันในคน ประกอบด้วย การให้ความรู้แก่ประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยง การปฐมพยาบาลเมื่อถูกสุนัขกัด และการฉีดวัคซีนป้องกันหลังสัมผัสโรค และ (4) การสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งภารกิจสำคัญของชุมชนคือ สร้างความเข้าใจของสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหา และให้ความร่วมมือในการควบคุมจำนวนประชากร การทำหมัน และการฉีดวัคซีนสุนัข

แม้ว่าในปัจจุบัน ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้า น้อยมาก เมื่อคิดเป็นอัตราต่อประชากร จะต่ำจนกล่าวได้ว่า ไม่เป็นปัญหาทางสาธารณสุข แต่สำหรับโรคร้ายที่เป็นแล้วหมดทางรักษา และสามารถป้องกันการเสียชีวิตได้แน่นอนหากได้รับการป้องกันที่เหมาะสม เช่น ฉีดวัคซีนเมื่อถูกสุนัขกัด การมีผู้เสียชีวิตแม้เพียง 1 คน ก็ต้องถือว่า มากเกินไป

ถึงเวลาแล้วที่ทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกัน เพื่อให้ประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายการทำให้โรคพิษสุนัขบ้าในคนหมดไปภายในปี พ.ศ. 2573

นพ. วิวัฒน์ โรจนพิทยากร

บรรณาธิการ